

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA
úsek inšpekčnej činnosti
Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa
o stave rozvíjania finančnej gramotnosti v stredných odborných školách v SR
v školskom roku 2012/2013

Úloha so zvýšenou pozornosťou, ktorej cieľom bolo zistiť stav rozvíjania finančnej gramotnosti na základe implementácie Národného štandardu finančnej gramotnosti (*d'alej NŠFG*) do školských vzdelávacích programov, sa kontrolovala na **24** inšpekciách. Z kontrolovaných stredných odborných škôl (*d'alej SOŠ*), v ktorých sa inšpekcie vykonali bolo **17** štátnych a **7** súkromných. Zdrojom zistení boli podklady z analýzy školských vzdelávacích programov (*d'alej ŠkVP*), dokumentácie škôl, materiálov poradných orgánov riaditeľa školy, rozhovorov s riaditeľmi škôl, vedúcimi metodických orgánov, prípadne pedagogickými zamestnancami poverenými koordináciou finančného vzdelávania.

Implementácii stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a v oblasti manažmentu osobných financií¹ venovali pozornosť takmer všetky školy (91,7 %), väčšina SOŠ ju rozpracovala komplexne (62,5 %), niektoré čiastočne (29,2 %) a dve (8,3 %) vôbec (*tabuľka č. 1*). Vychádzali prevažne z potrieb žiakov ako aj z požiadaviek profilu absolventa pre jednotlivé študijné a učebné odbory.

Tabuľka č. 1: Implementácia tém NŠFG do ŠkVP

P. č.	Kraj	Počet kontrolovaných SOŠ	Zpracovanie NŠFG do ŠkVP		
			komplexne	čiastočne	nezprac.
1.	Bratislavský	3	2	1	0
2.	Trnavský	2	1	0	1
3.	Trenčiansky	2	1	1	0
4.	Nitriansky	2	1	1	0
5.	Banskobystrický	5	3	2	0
6.	Žilinský	3	2	0	1
7.	Prešovský	3	1	2	0
8.	Košický	4	4	0	0
9.	SR	24	15	7	2

Prostredníctvom učebných osnov všeobecnovzdelávacích a odborných predmetov zapracovali jednotlivé **témy NŠFG**² najprv do vzdelávacích oblastí a potom do učebných osnov jednotlivých predmetov. Rozpracovanosť tém stanovených NŠFG bola z hľadiska rozvíjania jednotlivých čiastkových kompetencií rozdielna. Jednotlivé témy školy čiastočne zapracovali do učebných osnov viacerých predmetov, v ktorých sa problematika súvisiaca s finančnou gramotnosťou preberala. Najčastejšie v nich rezonovala téma *Človek vo sfére peňazí, Zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb – príjem a práca, Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí*. Problematiku finančnej gramotnosti (*d'alej FG*) začlenili do učiva predmetov s podobným charakterom aj SOŠ, ktoré Národný štandard finančnej gramotnosti do ŠkVP neimplementovali. Školy mali tendenciu zabezpečiť

¹ POP bod 1.6.16 – 1. Základným a stredným školám sa odporúča implementovať do ŠkVP témy NŠFG, ktorý je zverejnený na www.siov.sk; www.statpedu.sk

² Témy NŠFG: 1. Človek vo sfére peňazí; 2. Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí; 3. Zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb - príjem a práca; 4. Plánovanie a hospodárenie s peniazmi; 5. Úver a dlh; 6. Sporenie a investovanie; 7. Riadenie rizika a poistenie.

rozpracovanie jednotlivých tém tak, aby boli v priebehu štúdia v rámci nich napĺňané jednotlivé čiastkové kompetencie, ktoré by umožnili absolventom dosiahnuť minimálne požiadavky na funkčnú finančnú gramotnosť. Vo **všeobecno-vzdelávacích predmetoch** boli témy NŠFG zaradené najčastejšie do učebných osnov v predmetoch *matematika, slovenský jazyk a literatúra, cudzie jazyky, fyzika, informatika, dejepis, občianska náuka/etická výchova, ekológia*. V tejto súvislosti využili v rámci všeobecnovzdelávacích predmetov niektoré školy priestor na vytvorenie **nových tém**, napr. Spoločenské aspekty rodiny (*prijem a práca, sociálna politika štátu vo vzťahu k rodine a pod.*), Finančná matematika v domácnosti, mesačný príjem, hodinová mzda, úroky a sporenie. Širšie možnosti na implementovanie tém NŠFG poskytli **odborné predmety**. V odborných predmetoch boli jednotlivé témy zapracované do učebných osnov predmetov v rozsahu korešpondujúcim so zameraním jednotlivých študijných a učebných odborov. Témy boli rozpracované a zaradené do všeobecných kompetencií vo všetkých odboroch a do odborných kompetencií prevažne v študijných odboroch orientovaných na ekonomiku, kde bola FG doplnená aj do profilu absolventa. V odborných predmetoch (*podnikanie, právo pre podnikateľov, hospodárske výpočty a štatistika, zasielateľstvo, cestná a mestská doprava, účtovníctvo*) boli tematické celky doplnené a rozšírené o zapracovanie tém z NŠFG. Školy vytvorili **nové témy**, ktoré zapracovali do odborných predmetov (*napr. základy strojárstva - Úrazové poistenie, predchádzanie úrazom*). V rámci učebných osnov odborných predmetov bola na uplatnenie FG využitá najmä *ekonomika a svet práce*. V rámci *ekonomiky* bol v jednej škole vytvorený nový tematický celok *Zákony a právne predpisy*. V niektorých kontrolovaných školách boli pridané aj témy *Banková sústava a Daňová sústava*, v dvoch školách aj témy *Ochrana práv spotrebiteľa a Poistovníctvo*.

Na podporu rozvoja finančnej gramotnosti zaradila jedna SOŠ v Trnavskom kraji do učebného plánu voliteľný predmet *manažment osobných financií*. Finančná gramotnosť bola v Banskobystrickom kraji zvyšovaná v dvoch školách v rámci cvičných firiem. NŠFG bol v Trenčianskom kraji podnetom pre vytvorenie a prácu krúžku, v ktorom boli žiaci školy zapojení do vzdelávacieho programu *Viac ako peniaze*, ktorý so Slovenskou bankovou asociáciou organizoval Junior Achievement Slovensko.

Najčastejšie sa pedagogickí zamestnanci **vzdelávali** prostredníctvom Metodicko-pedagogického centra (*odborné vzdelávanie k problematike finančnej gramotnosti s osvedčením*), finančných inštitúcií, inými odborníkmi/organizáciami (*napr. projekt Viac ako peniaze, kontinuálne inovačné vzdelávanie pedagógov ako sekundárnej cieľovej skupiny; projekt Poznaj svoje peniaze*) vzdelávacích e-learningových portálov, aplikácií účtovníckych a mzdových programov (*vzdelávacia spoločnosť KROS*). Vzdelávali sa prostredníctvom internetu, odbornej literatúry, letákov a propagačných materiálov finančných inštitúcií. Podľa vyjadrenia riaditeľov škôl učitelia ekonomických predmetov sa v rámci **interného vzdelávania** na zasadnutiach predmetových komisií zaoberali problematikou implementácie Národného štandardu finančnej gramotnosti do ŠKVP. Školy zväčša nemali v oblasti vzdelávania pedagogických zamestnancov ustanovených **koordinátorov** pre túto oblasť. Časť učiteľov sa zúčastnila školenia o obsahu NŠFG a jeho implementácii do školských vzdelávacích programov organizovaného Metodicko-pedagogickým centrom. Vzdelávanie v oblasti FG sa v školách uskutočňovalo aj formou prednášok s pracovníkmi bankových inštitúcií, prípadne prostredníctvom banky finančnej gramotnosti, školeniami v rámci interného vzdelávania.

Sprostredkovanie informácií žiakom sa realizovalo najčastejšie v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu, pedagogickým zamestnancom na pracovných poradách. Informovanosť rodičov bola zabezpečená prostredníctvom verejne prístupných ŠKVP, na triednych aktívoch boli informovaní o možnostiach poistenia svojich detí a o získaní sociálnych štipendií. S cieľom vzbudiť u žiakov záujem o vzdelávanie, rozvíjať ich

podnikateľské myslenie a ekonomické zručnosti boli zapájaní do viacerých súťaží (*Olympiáda z účtovníctva, Mladý účtovník, Business School Games*), zapájali sa do e-learningových projektov (*Investland, Myslieť ekonomicky, Poznaj svoje peniaze, Banky v akcii, Európsky diár*). Z hľadiska informovanosti mali školy k problematike finančného vzdelávania vo vzťahu k žiakom, rodičom, pedagogickým zamestnancom a verejnosti vystavené na chodbách škôl celoročné nástenky, ktoré boli aktualizované. V rámci jednotlivých tém NŠFG školy v spolupráci s rodičmi a verejnými inštitúciami organizovali finančné zbierky pre onkologicky choré deti a ľudí.

Z hľadiska podpory rozvoja FG boli školy vybavené **učebnými pomôckami** veľmi rozdielne, niektoré SOŠ ich mali dostatok, iné zas nedisponovali žiadnymi. Okrem samotného materiálu NŠFG školy disponovali väčšinou materiálmi, ktoré boli vydané k absolvovaným seminárom, prípadne mali na nástenkách informácie stiahnuté z odporúčaných webových stránok, alebo materiály³ od prednášajúcich pracovníkov rôznych bankových inštitúcií. Školy boli vybavené **učebnicami**⁴, ktoré využívali v rámci výučby odborných ekonomických predmetov, využívali ponúkané webové stránky k tejto problematike. Jedna škola v Žilinskom kraji na podporu rozvoja funkčnej FG vo svojich priestoroch vytvorila *Náučný finančný chodníček*, obsahujúci 26 obrazov k tejto problematike. Jeho vytvorenie podporila *Nadácia Orange*. Niektoré školy mali k dispozícii metodickú príručku pre učiteľa a pracovnú príručku pre žiaka *Poznaj svoje peniaze*, aktuálne daňové zákony, výukové DVD – Vstup do sveta financií, manuál pre výučbu od Národnej banky Slovenska *Finančná gramotnosť do školských lavíc*. Učebné a študijné odbory technického a umeleckého zamerania boli menej vybavené učebnými materiálmi, pomôckami a metodickými materiálmi, najlepšia vybavenosť bola v študijných odboroch s ekonomickým zameraním.

Záver

Implementáciu Národného štandardu finančnej gramotnosti do školského vzdelávacieho programu komplexne zapracovala väčšina kontrolovaných škôl (91,7 %), v porovnaní s minulým školským rokom (50,9 %) môžeme konštatovať výrazné zlepšenie (o 40,8 %). K jeho zapracovaniu zvolili školy rozdielny prístup. Mnohé zapracovali stanovené témy do niektorých všeobecnovzdelávacích predmetov, častejšie do tých odborných predmetov, ktoré boli obsahovo viazané k problematike finančnej gramotnosti. Národný štandard finančnej gramotnosti bol implementovaný do všetkých školských vzdelávacích programov v kontrolovaných školách, zručnosti boli zaradené do všeobecných kompetencií vo všetkých odboroch, v študijných odboroch zameraných na ekonomiku boli zaradené aj do odborných kompetencií a do profilu absolventa. Dve školy i napriek tomu, že Národný štandard finančnej gramotnosti do školského vzdelávacieho programu neimplementovali, v minimálnej miere sprístupňovali poznatky z oblasti finančného vzdelávania začlenením do učiva predmetov s podobným charakterom. Zvýšenie funkčnej finančnej gramotnosti a rozvíjanie zručností žiakov bolo zo strany škôl zabezpečené primerane, v niektorých školách len v predmetoch odborného vzdelávania. V odboroch neekonomického zamerania boli témy okrem ekonomiky zapracované do predmetov súvisiacich so svetom práce a zamestnaním.

Informovanosť k problematike finančného vzdelávania bola najlepšie zabezpečená vo vzťahu k žiakom, kde bola ponuka aktivít pestrá a rôznorodá. Zlepšenie si vyžaduje informovanosť rodičov, ktorá sa obmedzovala na oblasť poistenia a podmienok získavania sociálneho štipendia. Slabou stránkou plnenia úloh Národného štandardu finančnej

³ *Európsky diár, Finančné vzdelávanie pre mládež, Školský rodinný kalendár finančnej gramotnosti, prezentácie v Power Pointe k FG, zbierky zákonov z oblasti finančnictva, daňovníctva a poisťovníctva, učebné texty, OMEGA – podvojný účtovníctvo, ALFA PLUS – jednoduché účtovníctvo, „On-line ekonómia“, vzdelávací program „Viac ako peniaze“, vzory tlačív - daňové priznania, faktúry, odborné časopisy – Trend, Profit, Daňový poradca, Manažment, Personálny a mzdový poradca podnikateľa.*

⁴ *Podniková ekonomika; Účtovníctvo; Podnikateľské vzdelávanie; Súvislý príklad v obchodnej spoločnosti; Cvičná firma praktikum; Ekonomika pre odbory výrobného a nevýrobného zamerania.*

gramotnosti bolo zapojenie nízkeho počtu učiteľov do externého vzdelávania v oblasti rozvoja finančnej gramotnosti. Realizovali ho zväčša finanční odborníci, organizácie a Metodicko-pedagogické centrum. Na školách sa učitelia v tejto oblasti vzdelávali prevažne internou formou - samovzdelávaním. Materiálno-technické podmienky, v oblasti technického vybavenia, boli na sledovaných školách dobré. Učebné pomôcky, ktorými boli školy vybavené len sporadicky, sa využívali menej. Učitelia používali v rámci výučby odborných ekonomických predmetov dostupné učebnice, ponúkané webové stránky k tejto problematike, propagačné materiály rôznych finančných inštitúcií.

Výrazné pozitívne zistenia

- implementácia a rozpracovanie tém Národného štandardu finančnej gramotnosti do odborného vzdelávania
- rôznorodosť mimoškolskej činnosti zameranej aj na rozvoj finančnej gramotnosti

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Na základe inšpekčných zistení Štátna školská inšpekcia uplatnila voči kontrolovaným subjektom 8 odporúčaní, takmer všetky sa týkali implementácie NŠFG a jeho rozpracovanosti v ŠkVP.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- zvážiť ustanovenie koordinátora pre oblasť rozvíjania finančnej gramotnosti v škole
- kontrolovať stav a úroveň rozvíjania finančnej gramotnosti žiakov
- zovšeobecňovať výsledky zistení na zasadnutiach poradných orgánov riaditeľa školy
- zaradiť do plánu kontinuálneho vzdelávania pedagogických zamestnancov vzdelávacie aktivity s cieľom systematického rozvíjania finančnej gramotnosti žiakov
- zabezpečiť zlepšenie vybavenosti škôl vydanými učebnicami a metodickými príručkami

Zriaďovateľom

- zabezpečiť v rámci finančných možností učebné pomôcky na rozvíjanie finančnej gramotnosti v školách

Metodicko-pedagogickému centru

- naďalej realizovať vzdelávanie pre pedagogických zamestnancov v oblasti rozvoja finančnej gramotnosti
- zabezpečiť pre riadiacich zamestnancov a ďalšie skupiny pedagogických zamestnancov vzdelávanie obsahovo zamerané na tvorbu a realizáciu stratégie rozvoja finančnej gramotnosti, vrátane formovania kompetencií finančnej gramotnosti žiakov

ŠIOV

- urýchliť tvorbu učebnej pomôcky Otvorená kniha a metodické príručky Finančná gramotnosť pre učiteľov stredných škôl

MŠVVaŠ SR

- vybudovať banku finančnej gramotnosti zadefinovanú Národným štandardom finančnej gramotnosti
- odporučiť riaditeľom škôl v pedagogicko-organizačných pokynoch ustanovenie koordinátora pre oblasť rozvíjania finančnej gramotnosti v škole